

A zöldmozgalom

A 70-es évek: A kezdet

Forrongott az ország. A Bayer Műveknél dolgoztam Leverkusenban, de miután menedékjogot, ösztöndíjat kaptam, sikerült bejutnom a kölni egyetemre. A diplomamunkám írtam az Anorganisches Institutban. Észlelhetőek voltak 1968 utóregései. Még működtek a K csoportok (K: Kommunista). Több spartakista kollégám arról győzködött, hogy az NDK-ba kellett volna emigrálnom, ott a fegyver a nép kezében van. (Ezek a szélsőbalosok aztán rendre a legjobb kapitalista vállalatok igazgatói székeiben landoltak.) Vér is folyt: a RAF (Rote Armee Fraktion) a Stadtwald szélén elrabolta, majd kivégezte Hans-Martin Schleyert, a német vállalkozók szövetségének elnökét. A fegyverropogást még a Gürtelen is lehetett hallani, ahol laktam. Heves viták folytak nyilvános pódiumokon, Heinrich Böllre emlékszem, amint ott ült a Volkshochschule színpadán. Böll nem csak ideológiailag támogatta a baloldalt, egy négyemeletes házát ajándékozta a kölni SSK-nak a Salierringen. Az SSK (Szocialista Önségély, Köln) utcán kallódó fiatalokat gyűjtött be közösségekbe, és tüntetésekkel, házfoglalásokkal, akciókkal állandóan borsot tört a városvezetés orra alá. Meglepett, hogy maguk a zöldek mennyire elképesztően nyírták egymást. Dúlt a fundi-reáló-harc. Amikor Daniel Cohn-Bendit az Alte Feuerwachében a bevándorlásról szóló könyvét mutatta be (1), nála is radikálisabb harcostársa, „Pubi”, irtózatosságot szervezett ellene, mondván, Daniel Ausländerfeind, külföldi-ellenes.

A robbanásszerűen följelődött német ipar és az állam sem törődött a környezetszennyezéssel. Kén-dioxid volt a levegőben; a vízben és a talajban DDT és egyéb környezetkemikália. Ezért aztán 1968 után az öntudatosodott lakosság, főleg a fiatalok, csoportokat alapítottak, beindult a zöldmozgalom. 1977-ben kerültem a Katalízis környezetvédő

csoporthoz. Különösen Csernobil után ingott meg a bizalom az állami intézetekben, miután a kormány és az ipar el akarta tussolni a környezeti ártalmakat. Hogy mi az ártalmas és mi nem, ebben a polgárok inkább nekünk hittek, s több megrendelést kaptunk. 1968-ban két új mozgalom jött létre: kialakult a környezetvédő és a békemozgalom (Umwelt- és a Friedensbewegung). A K csoportok környezetvédőkké vedlettek át, de nem sokáig bírták velünk (mi szigorú szakmai munkát végeztünk), politizálni kezdtek.

Essenben talákoztam ismét Baksa-Soós Jánossal, a Kex együttes frontemberével, aki hasonló sorsra jutott. Még Pesten ismertem meg, amikor az Ifjúsági Tribün szerkesztőjeként ott jártam. „Kihozom a zenekart” – mondta, és meg is tette.

A Katalyse Umweltgruppe

Egy kollégám, Ulli Kämper hívott meg egy szó szerinti föld alatti csoportba, a Palmstrasse egyik macskaszagú pincéjébe. Miután ólom és kadmium került az élelmiszerekbe, célunk az egészséges táplálkozás lett. „Átállítottam a szüleimet!”, jelentették büszkén a csoporttagok. A nehézfémek, növényvédő szerek és kemikáliák bemosódásáról szóló szakcikket összegeztük, és népszerű formába öntöttük. Könyvünk, a *Chemie in Lebensmitteln* (Kémia az élelmiszerekben) szakkönyvsiker lett (2). Egy-millió márka folyt be. Sok meghívást kaptunk előadásokra, szerepeltünk a médiában. Mi „csináltuk” a savas esőt és az azbesztémát szintúgy, befolyásolva ezzel a bonni törvényhozást is. A pincéből intézet, fogyasztóvédelmi szervezet, könyvkiadó, labor nőtt ki.

Ekkoriban csapódott hozzánk Jörg Hallerbach az ellenfél oldaláról. Egy gyáros fia volt, karizmatikus személyisége, sokoldalúsága, radikalizmusa sokunkat befolyásolt. Helytörténetet írt a *Kölner StadtRevue*-ben, a kölni repülőtér-ellenes csoportot szervezte, a Volkshochschulén rendszeresen kurzusokat tartott. Emlékezetes maradt *Jörg a brémai Ördögmocsárban* (Teufelsmoor, évente 1 mm-t nő) drámai jelenete: A tőzegtégla-hegyre fölhágva, a tőzeget örülten szétdobálva ordította: Gyilkosok! Rablók! Nem ártana egy atombomba!

Köln, 80-as évek: A csúcson

A 80-as évek elején kiváltak a zöldek, és bementek a parlamentekbe. Az SPD-közeli körök megalapították a BUND országos környezetvédő szövetséget (200 000 taggal) a konzervatív DBV madárvédők ellensúlyozására. A mozgalom virágkorát élte, jómagam Kölnben kb. 15 csoport

munkáját koordináltam. A békemozgalom és a városvédők velünk együtt futottak föl. Napirenden voltak a százezres tömegtüntetések: Mutlangen, Bonn, Wackersdorf, Kalkar, Frankfurt. Nem szerettem tüntetésekre járni, de az egymilliós békemegmozduláson, Reagan látogatásakor Bonnban voltam.

A zöldek nemcsak tőlünk váltak el, de maguk is továbbbővültek. A fundik az utcán maradtak a forradalmi társadalomátalakításban bízva (APO: Außenparlamentarische Opposition). A reálók vállalták a „Langer Marsch durch Institutionen” (hosszú menetelés az intézeteken át) című szelídebb, hagyományos utat. 1983/84-ben bejutottak a parlamentbe, illetve Csoórral szólva: „a hátunkon vittük be őket”. 1984-ben kóstoltam bele a demokrácia édes ízébe: a zöldekkel bevonultunk a kölni Stadtratba. A fényes asztaloknál ülve csodálkoztunk, fejünket forgattuk, azt lestük, mikor jönnek a rendőrök és vernek ki bennünket?

Évekig dolgoztam a zöldek keddi környezetszekciójában. A szerdai Mittwochskreisbe ritkán merészkedtem, iszonyodtam attól, ahogy nyírták egymást. Ludwig Hörnert, aki nem volt hajlandó képviselői díjáról lemondani, majdnem megverték. Később a jövedelemlimit és a rotáció is föllazult – mégsem lehetett más a politika. A zöldek először nagyon hálásak voltak: a parlamentekből információkkal és pénzzel látták el a mozgalmat. Később azonban kiéleződött az ellentét: a kölni zöldek meg akarták szavazni a szemétegetőt, mire mi megszálltuk a zöldek irodáját.

Akciókat szerveztünk, a légszennyezés ellen fehér arcmaszkban jelentünk meg a Stadtratban, egy másik ülésen pedig a balkonnál hirtelen ezermárkások kezdtek hullani a szemétegetőt szorgalmazó városatyák fejére. (És valóban: a kölni szemétegetőből országos korrupciós botrány lett.) Nyaranta környezetvédő napokat tartottunk a Neumarkton, standokat állítottunk föl a tereken, bevásárlóutcákon, ahol beszélgettünk az emberekkel, és kiadványainkat terjesztettük. Előadásokat, kurzusokat tartottam népfőiskolákon, kultúrházakban. A biológia kar ökocsoportja egyik rendezvényén a Köln 2020 volt a téma. Az előadásért járó kék százmárkást kitértem a táblára. „Itt hagyom nektek, egy feltétellel. Egyeztetek meg, mi legyen a pénzzel!” Tudtam, miért nem működik a szocializmus.

A rajtaütés édeskés ízét éreztem 1986 októberének hajnalán, amikor megindultunk a kölni Michversorgung Rheinland felé. Fogalmuk sem volt, mi lesz itt pár perc múlva. Több ezer üres tejesdobozt borítottunk a gyár elé. Az igazgató – később kirúgták – kezébe nyomtam egy tejesdobozt, így volt látható a tévéhíradókban. Évekkel később még a *Der Spiegel*-ben is viszontláttam ezeket a képeket, valaki jól élt belőlük.

Sosem azonosultam ennyire egy várossal, mint most. Köln szinte valamennyi utcáját ismertük, környezetvédő térképeket adtunk ki (Umweltkarte Köln Lindenthal-Sülz), részt vettünk a Stadtrat ülésein mint BUND-Köln, alkotmányos véleményezési jogunk volt. Polgárkérvényeket, Bürgerantragokat adtunk be a panaszbizottságba (többnyire elvetették). A front tisztán látszott. A túloldalon a spekulánsok, profitéhesek, lakónyomorgatók, erdőirtók, pénzhajhászok, mutyizók – emitt pedig mi: a kerékpározók, városvédők, természetóvók, kisember-támogatók, lakosságpártiak, kisemmizettek oldalán állók. Mind ismertük egymást, romkocsmákban, pincékben találkoztunk. Munkacsoportokat (Arbeitskreis AK), polgári kezdeményezőbizottságokat (Bürgerinitiative BI) szerveztünk: Ökologischer Arbeitskreis, Energieladen, Kölner Fahrradinitiative, Öko-Projekt, BAF, Robin Wood, AK Chemische Industrie, BI gegen Müllverbrennung, AK Ginsterpfad, BUND-Köln, Greenpeace-Köln. Több demokráciát, több egyenjogúságot, élhetőbb várost akartunk.

Saját lapjaink (*Volksblatt, Kölner StadtRevue*), könyvkiadóink, könyvesboltjaink, bankunk (Ökobank), még sátorszínházunk is volt.

A belvárosban kiüresedett gyárat le akarták rombolni, de mi nem engedtük. Ezek gyönyörű századfordulós iparművészeti remekművek voltak, ha megneszeltük, hogy a város le akarja bontani, azonnal megszálltuk. Sokéves harc után itt jött létre a ma is működő 11 Bürgerzentrum. Gyerekcsoportok, művészek, kézimunkacsoportok, környezetvédők kaptak helyet. Így lett a sülzi dohánygyárból a JUZI (Jugendzentrum Sülz), a nippesi tűzoltóságból a BAF (Bürgerinitiative Alte Feuerwache), az óvárosi porosz Proviathanusból a Bürgerhaus Stollwerk.

Harc Kölnért: Platánok a Ringen; Stollwerk csokoládégvár

A játék mindig ugyanaz volt: az SPD/CDU pártközpontokban indították a betonprojekteket. Ehhez zöld területeket, fákat, régi épületeket akartak eltakarítani. Mihelyt megneszeltük, kiszálltunk a helyszínre, a lakosságot fölhergeltük, tüntettünk, mozgósítottuk a sajtót, a tévét. A százezres példányszámú polgári napilap, a *Kölner Stadtanzeiger* igyekezett elhallgatni a problémás ügyeket. Általában a végén ledózeroltak bennünket, de sok mindent sikerült megmentenünk: Kölnben 22 természetvédelmi terület fűződik a nevemhez. Még a kormánnyal is összetűztünk a kormányzati repülőtér miatt (Köln-Bonner Flughafen). A kifutópályákat szélesíteni akarták, betonozni a Wahner Heide lápos-dűnés, nagy értékű biotópot. A sátoztábor itt is hetekig kitartott, ám végül győzött a „felsőbb érdek”.

Egyik ilyen városvédő akció volt a platánok védelme a Ringen a földalatti (U-Bahn) építésekor 1985-ben. A városnak útjában voltak a felszíni villamosok a körúton, így hát föld alá akarták dugni, hogy az autóknak több hely jusson. A Kaiser-Wilhelm-Ring egy szélesebb szakaszán viszont egy kis park húzódott százéves gyönyörű platánokkal. A „Belagerung” hetekig tartott, sátrakban, tábortűz mellett őrködtünk a város kellős közepén. Egy hajnalban azonban lecsapott a vidéki rendőrökből álló rohamcsapat, és az utolsó odaláncolt srácot is lehozták a fáról.

A másik országos hírűvé vált ellenállás a Stollwerk csokoládégyár védelme volt 1980-ban. Fülest kaptunk, hogy a Stollwerket le akarják rombolni. Megszálltuk a gyárat. Forró nyár következett. Helikopterekből röpcedulákat dobáltak: „Ön illegálisan tartózkodik a gyár területén! Azonnal hagyja el!” A lakosság velünk szimpatizált, élelemmel, itallal látott el bennünket. A kölni módszer, a „kifulladás hagyni” bevált. A forradalmárok nyaralni mentek. A gyár java részét azonban sikerült megmenteni. Átalakított lakások, kultúrtermek lettek. A kölni utcazenész, Klaus, a hegedűs, könyvében részletesen leírja az „anarchia nyarát”. (3)

A kölni Magyar Házban (Thieboldsgasse) szerdánként a Bokréta néptáncsoport próbáira jártam, pénteken pedig táncház volt a Cinege együttesel. Az önszórakoztatás képességét még nem veszítettük el. A csoportot a Nürnberg melletti Kastl magyar gimnázium ide települt végzősei hozták létre. Botlábúként kezdtem, de annyit gyakoroltam, hogy végül együttesvezető lett belőlem. Húsz évig táncoltunk, országszerte fölléptünk, aztán utánpótlás hiányában a táncsoport megszűnt. Kölnben mintegy ötezer magyar élt, és állandóan veszekedett.

Jövőműhely

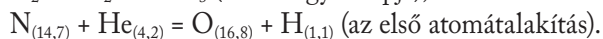
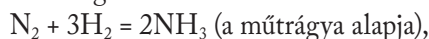
A Csernobil évében, 1986-ban jött hozzánk Robert Jungk, a neves publicista, jövőkutató (4). A Rajna-parti Theater am Sachsenring dugig megtelt, mikor én kerültem a mikrofonhoz, Robert megfordította a kérést: Hát csináld meg te! Úgy éreztem magam, mint Michael Ende hőse a *Végtelen történetben*. Rádöbentem, ha én nem csinálom, akkor senki. Jungk Kölnből Dortmundig egy egész sor Zukunftswerstattot, jövőműhelyt szervezett, ahol demokráciát és jövőt tanultunk építeni (5). (Itthon is biztatok mindenkit, csináljon jövőműhelyeket, az összes anyagot megadom hozzá.) Jungk salzburgi jövőkönyvtárában a Köln 2020 jövészcenárió is megtalálható. Aachenből jött át hozzánk Helmut Creutz építész (6), aki a pénz, a fogyasztás, a kamat összefüggéseiről világosított föl bennünket.

A Kölni Csoport

Gummersbachban éjfél után egy órakor üléseztünk. (Eléggé nehezemre esett, mert én reggel 8-kor szoktam kezdeni a munkát a laborban.) Itt volt az SSK egy vidéki csoportja, itt építettük meg a télen is működő tartályos komposztálót. A szerves konyhahulladék nem került a kukába, így csökkentette a szemét súlyát, és a szemét is szárazabb, kezelhetőbb lett. A csoportban velünk volt a világszerte ismert Maria Mies ökofeminista szociológus (7), aki Vandana Shivával a női egyenjogúságért küzdött. Saral Sarkal Indiából jött, mint a harmadik világ élő képviselője, aki Kölnben a nyilvános vitákon mindig lehengerlő tudott lenni (8). Lothar Gothét, az SSK alapítóját, Peter von Dohlen biológussal sikerült ökológiai útra terelni, olyannyira, hogy földet is vettek önellátás céljából. Az egyetemen és a főiskolákon számos akciót szerveztünk, főleg szemét témában. A csoport ma is működik, igaz, nyugdíjas tempóban.

Tudománykritika

A tudományt már a 68-as diákmegmozdulások sem kímélték. „Egy teflon lábasunk már van”, „Rakétákat akarnak, a gatyában meg semmi!” A tudományban való hitemet sem máról holnapra veszítettem el. A „Rózsaféle vegyületek”, a K_2PtAs_2 és társai először még hizlalták hiúságomat, de a jelek a kutatás képtelenségére és pervertálására egyre szaporodtak. Először Peter von Dohlen jött rá, hogy kutatásait a kölni egyetem fiziológiai karán katonai célokra használták föl. Egyre gyakrabban találkoztam „kiugrott” szakemberekkel (Klaus Traube atomfizikus, Kerner Imre kémikus), akik megundorodtak az ipar gátlástalanságától. Tüntettünk a kísérleti fúziós reaktor ellen Kalkarban (Schneller Brüter). Erre mondják: Mikor lesz alkalmazható? Mindig 40 év múlva – akkortól, amikor kérdezik. 1988-ban hidrogénkonferenciát rendeztünk, mert egy pillanatra úgy tűnt, a hidrogén megoldja az emberiség energiaproblémáját. A további találkozások aztán végleg fölnyitották a szemem: Klaus Meyer-Abich természetfilozófus, Peter Kafka csillagász (9), Hans Peter Dürr atomfizikus (aki Teller Edéről mesélt nem hízeltől dolgokat) leszedték a tudományt a pidesztálról. Erwin Chargaff biokémikus arról beszélt a WDR-en, hogyan csapott át a leíró tudomány szétzúzóvá (10). Két reakció számít végzetes ökológiai átverésnek:

Bertrand Russel így ír 1943-ban: „...A tudományt mindinkább technikává degradálják a világ természetének megismerésére törekvő tanítás

helyett... Hogy a tudósok mire fordítják szakértelmüket, az nagyrészt a véletlenül múlik; a technika fejlődéséhez szükséges kiterjedt szervezett hálózat vezető pontjaiban állók bizonyos korlátok között ugyan, de tetszésük szerint terelhetik ebbe vagy abba az irányba. A hatalmi nyomás tehát nagyobb, mint bármikor az idők folyamán. A tudományos technika által inspirált filozófiák tehát így hatalmi filozófiák, s hajlamosak arra, hogy mindent, ami nem az emberrel kapcsolatos, pusztán nyersanyagnak tekintsenek; a célok már nem számítanak, csakis a folyamat végrehajtásának szakszerűsége. Ez is az örültség egyik fajtája...” (11)

Thomas Kuhn (12) és Peter Feyerabend (13) írásai aztán betetőzték az egészet, lehullott a lepel a szent tudományról. A fejlődés nem más, mint egy világfelzabáló örület, amiben az ember maga mit sem változik. Hans Paasche Lukanga Mukara leveleiből kiviláglik, hogyan születik ez a „gazdasági fejlődés” (14). A tudományos folyóiratok idegesek lettek a tudománykritikától. A *Bild der Wissenschaft* kikérte magának a fennkölt tudomány megkérdőjelezését. Még a berlini alternatív lap, a *Wechselwirkung* is visszadobta cikkeimet, de végül egy mégis megjelent a *raum&zeit*-ben (15).

Teller Ede budapesti 1992. évi előadását nem mindenki fogadta üdvölgéssel, az ETK természetvédelmi kör tüntetett.

A tudománybabonának mindenki felül. A Mindentudás Egyeteme ellen 2002-ben volt tiltakozás. A Vissza a Nobel-díjakat! című írás 20 olyan tudóst sorol föl, akik a Nobel békeeszméjével nem éppen összeegyeztethető atombomba építésében működtek közre (16). Még egy napilap is közölte egyoldalas(!) tudománykritikámat. (17)

A 90-es évek: A hanyatlás

A 90-es évek eleje meghozta az átalakulást, illetve a hanyatlást. Kitisztítottunk egy országot, de létrehoztunk egy új iparágat: Entsorgungindustrie (ártalmatlanító ipar), ami a maga részéről tovább szennyez. A szennyező iparágakat kitelepítették a harmadik világba, így lett ismét kék ég Németország fölött. A szemétegető ellen elveszítettük a húszéves harcot, mert a gyökeres változást értük el. A szemét csak egy tünet, ahol jólét van, ott szemét is. Az Ökobank megszűnt, miután elbukta kihelyezett kölcsöneit. A zöldeknel a realók legyőzték a fundikat, a zöld alapelvek egymás után árultattak, égtek el a hatalom felé vezető úton. „Élelmes” csoportok lenyúlták a zöld üléspénzeket. Ami maradt: megkövesedett struktúrák, zöld múltú miniszterek és a hétköznapi fenntartott fejlődés. A problémák elintéződtek vagy rejtetté váltak, a munka elvégeztetett.

Nem jött utánpótlás, az új fiúkat a férfiparfümök már jobban érdekelték, mint a környezet romlása. A Katalyse-ből kiváltam, mert meguntam az ügyeletes káros-anyag-futtatást és a pénzherdálást. A csoportok fölbomlottak vagy hivatásossá váltak. Sokan cégeket alapítottak, bioboltok, szelíd-energia-, építés-, fogyasztóvédelmi irodák alakultak. A népfőiskolai kurzusokon már mindent elmondtunk, elfogyott a hallgatóságunk. Visszavonultunk oda, ahol kezdtük: a magánlakásokba. A nagy csoportok, szövetségek fönmaradtak, ma is működnek, súlypontjaik mások (globalizáció, génpiszkálás).

A csoportok életútja

I. Alakulás: A polgárok összefognak valamilyen probléma, visszásság, rossz folyamat megszüntetésére. A szervezkedés rendszerint spontán és alulról jövő, egy kiszivárgott információ, újsághír vagy megfigyelés nyomán. Ember hoz embert, a közös érintettség motivál. Nemritkán család nélküli szabadúszók, natúr-romantikusok, aggódó anyukák, de akadnak megtérő ipari szakemberek is, akik kiborulnak és átállnak, mert túlságosan beleláltak a kártyákba. Magánéletük többnyire rendezett; fölös, vagy kipréselt energiákat vetnek be, találkozás lakásokban, eszközök saját zsebből, sok ember, nagy lelkesedés. Kérvényeket adnak be, aláírásokat gyűjtenek, a sajtót tájékoztatják. Ha az ügyben döntés történik, így vagy úgy, a csoport rendszerint fölbomlik. Legtöbbje rezignál, egyesek nagyobb csoportokba mennek át. Ritkábban a csoport átfogóbb problémát talál, szervezeti formáját ehhez alakítja.

II. Állandósulás (várépítés): Olyan csoportok is alakulnak – rendszerint egyetemi központokban –, amelyek országos vagy általános probléma megoldását vállalják föl. Az aktorok rendszerint értelmiségi, elkötelezett, politikai fiatalok. Hatékonyságnöveléshez anyagi forrásokat keresnek. Kezdetben csak a dologi kiadásokat fizetik, de hamarosan az emberi munkát is. Beindul a hivatásos szervezet, a taglétszám növekszik. A csoport intézet lesz, a munkatársak fizetett és lelkesedésből dolgozóakra különülnek el. Az „önkéntesek” a funkció keze alá dolgoznak. Az ügyvel való direkt foglalkozás mellett megjelenik a szervezetre, az adminisztrációra, a politikára szánt idő, pénz és munka. A zöld színváltozás: a kiemelkedő vezetők – egykor hithű zöld pártkatonák, mint a többi – hamarosan az életben levetkőzik a „zöld hülyeségeket”, míg a mikrofonok előtt a legzöldebb zöldek. Szemrebbenés nélkül veszik át ellenfeleik eszközeit, amelyek ellen eredetileg harcba indultak (autó, számítógép). Napi föladatuk a „behülyítés”, zöld pártkatonák és a pénz biztosítása. Egyes csoportok előremerészkednek: eladják magukat az autógyáraknak, vagy a börzére viszik a

kasszát. A bázis sem egészen hülye, napirenden vannak a konfliktusok, a számonkérések. Ha a zöld igazgatók kitanultak, gyakran megveszik őket a multik, a zöld konyhatitkokkal együtt. Nincs jobb PR-ember a környezet-osztályon, mint egy volt zöld harcos!

Az óriásszervezetek a csoportnövekedés csúcspontjai. Tényezők a politikában, a címlapokon, nélkülük nem lenne ilyen a világ. Itt aztán profizmus nélkül végképp nem megy. Az ára: vízfejűség, melléfogások. Országos intézet, országos szívatás. A polgár adakozik, és azt hiszi, neki már semmit sem kell csinálnia. Szereptévesztés: a Greenpeace alagutat épít Dánia és Svédország között. A GP-flotta gerjeszti a munkát, mert nem állhat. Multik és környezetvédők kéz a kézben, egymásból élnek. A multikat, ha nem ellenőriznék, epidémiát okoznának, ekkor pedig a fogyasztók a multikat halálra bojkottálnák, vagy a kormány bezáratná őket. A sajtóval hasonló a szimbiózis. Éljen mindenki!

III. Hanyatlás vagy stagnálás: Ha a probléma megoldódik vagy megoldhatatlannak bizonyul, ha a megbízások elfogynak, a csoport – most már intézet – vegetál vagy föloszlik. Legtöbbje azonban nem adja meg magát: a hivatások ebből élnek, és ez a legerősebb motiváció. Az intézet önjáróvá válik, saját maga keresi a munkát, ha kell, gerjeszti is. „Probleme gibt es immer”, probléma mindig van, mondja egy osztrák, csak meg kell találni. A csoportok, most már mint vállalatok, egymással is versengenek. Egy városban munkamegosztással lefedik a munkát, de ha egy erősebb jön, félrelöki a többit. A pénzszerzés – pályázás – lesz a legfontosabb feladat. A pénzek eredete gyakran nem tisztázott, a támogatók motivációja nem világos.

A magyar zöldmozgalom Először embernek kell lenni, aztán zöldnek

A nagykállói tánctáborban nyomtak a kezembe először egy *Természetvédelem* című folyóiratot 1986-ban. György Lajos-Piros, a zöldmozgalom atyja válaszolt először levelemre. Utána *Kölni levelek* címen jelentek meg híradásaim (18, 19). Nyaranta találkoztam a győri Reflexszel, a pesti ETK-val, a BME zöldkörrel. 1991/92-ben országos előadaskörutamon valamennyi egyetemi városban megfordultam.

Az elején ártatlanul induló magyar zöldmozgalom aztán hihetetlen változáson ment keresztül. Amikor Magyarországra települtem (1994), már senki sem gondolta komolyan. Már mindenki megélhetési zöld volt. Én voltam a palimadár, beléphettem az OPeBaSzö-be (20). A szaktu-

dásom nem, inkább a megtakarításom kellett volna. Megkezdődött a pályázatosdi: „Mennyi a suska, és mit lehet lenyúlni?” Környezetvédők helyett inkább zöld bűnözőkkel lett dolgom. A nyugati naiv adományozók lapátolták a pénzt az országba, amit aztán a zöldek rendre elverték. Ma a „zöldmozgalom” Magyarországon sötét szobákban számítógépeiket püfölő pályázatvadász irodistákból áll. Ami ma zöldmozgalomnak hiszi magát, azok közönséges szolgáltatási vállalatok, amelyek pénzért közlekedéssel, szeméttügyekkel, táboroztatással foglalkoznak. Nem különböznek a szemétszállító cégektől vagy a turistairodáktól. Illetve mégis: utóbbiakat ellenőrzik, hatásuk mérhető, a piac keményen hajtja őket. A zöldcégek tarifái politikai alapúak, hatásuk nem mérhető, ellenőrzés nincs. A szórólapok és a plakátok gyakran a szemétre kerülnek, vagy a szekrényekben porosodnak. A mozgalom először szemetet csinál. Amennyit itt „szemléletformálásra” kiadtak, már rég az egész ország szemlélete meg kellett volna hogy változzon. A „tréning” is kedvelt formája az áltevékenységnek, ez gyakran a további pénzszerzésről szól. A részvétel díjtalan, könnyen szerzett pénzt könnyen ki is lehet adni. Nekem bizony a gazdag Nyugaton kemény 300 márkákat kellett fizetnem a hétvégi szaktanfolyamokért. Mindez mellett hiányoznak a nyilvános pódiumviták az ipar és a politika képviselőivel. Sosem hallunk olyasmit, hogy egy zöldszervezet az illetékes vezetőkkel érdeklődők előtt megvitatta a felszíni vizek vagy az energiafogyasztás problémáit.

A pályázatosdi olyan játék, amelyben minden szereplő megnyugtathatja a lelkiismeretét:

- az adományozó, mert adott (közben tovább folytatja),
- az elosztó (lám, ő megszervezte),
- a nyertes, aki a legszebben tudta előadni, mi minden jót csinál a pénzzel.

Ez egy fajta egyházi abszolúció: add ide a pénzed, és én föloldozlak.

– A pályázati behülyítésnek én is többször áldozata lettem. Mondvacsinált ürügyekkel (oldalszámozás hiányzik, nincs összefűzve) dobták vissza a kérvényeket, többheti munkánkat. Az ernyőszervezetek egymás között osztották szét a pénzt. Nem tudjuk, honnan jön a pénz, mert nem is akarjuk tudni. (Habár az egyik ilyen zöld íróasztalon megdöbbenve egy nyilvánvalóan külföldieknek szóló politikai helyzetjelentést pillantottam meg.) Ha szó sincs pénzmosásról vagy vállalatok zöldre festéséről, nyilvánvaló, hogy a pénz nem a biogazdaságból ered. A pénz környezetromboló gazdasági tevékenységgel termelődik meg, így hát minél több pénzhez nyúlunk, annál nagyobb pusztítást rendelünk meg. Aki egy forinthez is hozzányúl,

nyomban benne van a globális pénzhálózatban. Ez pedig tömegek nyomoráért és hullahegyekért felelős. Akárhányszor egy bankba lépünk, egy lépéssel közelebb jutunk a rendszer összeomlásához és a gazdasági válsághoz. A bolygó körül körbe-körbehajszolt elektronikus dollármilliárdok mögött már rég nincs valós áru vagy szolgáltatás, a kamatigéret nem teljesíthető.

Ha valaki támogatni akar, ezt más formában is teheti. Figyelje a csoportok munkáját, és a legjobbaknak adjon, mégpedig szakmai útmutatást vagy eszközöket, központi beszerzéssel olcsóbban, pl. csemetéket egy faültetéshez. Ezzel levenné a munka egy részét a helyi csoportról, és olcsóbban, hatékonyabban futna le az akció. Nekem csak azzal kellene törőd-nöm, hogy helyi ismereteimet bevessem, az embereimet megszervezzem, és a fáknak gondját viseljem. Félreértés ne essék: egy érdekvédelmi szövetség sem működhet hivatásosság nélkül. Az arány az, ami itt botrányosan pervertálódott, és az egész mozgalom hitelét aláássa.

Az is nyilvánvaló, ha tömegeket akarunk elérni, ellenfeleink eszközeit kell használnunk. Ha azonban a hatás elmarad, eladtuk magunkat – hiába. Ez a dilemma végigkíséri a zöldek történetét. A vita azonban régen eldőlt: az utcán maradó fundi frakció veszített a zöldminisztereket produkáló realókkal szemben. Magyarországon, ahol kettőt ugranak egyszerre, ez a vita napirendre sem került. Az NSZK-ban a zöldek, mint pártalapító politikusok, rögtön az elején kiváltak. A környezetvédő szervezetekben párttagok ritkán fordultak elő, nem nézték őket jó szemmel. Én mint párttonkívüli BUND-os, meghívást kaphattam minden párthoz és rokonszenvezőikhez, hitelesnek és objektívnak ismertek el, viszont ha zöld párttag vagyok, fő motivációmnak – okkal – a mindenáron való hatalomszerzést tartják.

Magyarországon a környezetvédelem és a zöldpolitika egybemosódott. Amikor először zöld országos találkozón (OT) vettem részt, botrányt okoztam azzal, hogy az ország aktuális ökológiai állapotát akartam megvitatni. A szekciókba küldtek, ahol aztán végleg nem történik semmi. Ezek a találkozók hasonlóak a nyugati részvénytársaságok évi gyűléseihez, ahol az elnökség a kisorszvényeseket „Würstchen”-nel megeteti, és újválasztatja magát. A mindenkori kormány szavazatvásárlás céljából megvendégeli a zöld érzelmű társaságot. Valójában minden ilyen zöldtalálkozón országos ökológiai fölmérést kellene közzétenni, és a sajtóban a 300 csoport időszzerű ökológiai követelményeit ismertetni. Nem ez történik, mert ez valójában zöld pártkongresszus, ahol a küldöttek, bizottsági tagok jelölése és egyéb politikai, hatalmi kérdések vannak napirenden. Ez rendjén is volna,

a megfelelő helyen és időben! Így azonban visszaélés történik a környezet- és természetvédő csoportokkal, akiket politikára használnak föl, és akik ebbe bele is mennek, mert egy reformhoz túl fáradtak. Az OT évek óta az unalom jegyében ugyanaz a kaptafa szerint fut le, semmi remény bármi változtatásra. Nem szándékom a küldötteket bírálni, akik a kormány különböző környezetvédelmi bizottságaiban és a kuratóriumokban vállalnak munkát. Aki csak teheti, vállalja föl, hisz nem szabad ezt a demokratikus lehetőséget elmulasztani. Keserű kenyér ez! Vigasztalásul: a németeknél sem volt másképp, amikor a zöldek mandátumokat engedtek át nekünk. Ott ülök a hatalom asztalánál tizenkét haramiával szemben. Ám mégis érdemes: a bonni Bundestagtól a kölni kerületi képviselőig ezek a posztok voltak az információszerezés legfontosabb útjai!

Ezek után nem csoda, hogy sikerült összevesznem valamennyi „zöld” szervezettel. Alibiként használtak és rögtön ejtettek, miután munkáim lenyúlásával pénzeket nyertek. Bizonyára egy egész sor zöldcsoport hasznos és óriási munkát végzett, ezektől elnézést kell kérnem. Ám azokra, akikkel dolgom volt, javarészt érvényes a kritikám.

Személyes sérelmeimnél jóval nagyobb baj, hogy a Magyarországon a zöldmozgalom hitelét veszítette. Ma ökológiával nem lehet szavazatokat szerezni. Az emberek csak akkor reagálnak, ha a hajuk kezd kihullani. A veszély olyan, mint a radioaktív sugárzás: nem látod, nem hallod, nem érzed. Ha pedig hatni kezd, akkor már késő lesz.

Az ökofalvak

1989-ben a pesti Sztoczek utcai kollégiumban a BME zöld kör vendége voltam. Itt született meg a falura település gondolata, nem utolsósorban a bolo'bolo hatására (21, 22). A *Kék Bolygó* leköszölte az Ökokiskátét, bár kértem, ne jelenjék meg nyomtatásban. Utána a *Harmadik Part*-ban is megjelent (23). Egymás után keletkeztek az ökofalvak: Visnyeszéplak, Új-Gyűrűfű, Agostyán, Galgahévíz, Gömörszőlős, Máriahalom, Nagyszékely. Jópárszor azonban inkább ökoremete voltam, mint egy álmközösség tagja. Galgahévíz megér egy misét: az 1994-es ökotáborra értem oda, házat vettem a faluban. Akkor már működött a Galgafarm, még egy bioboltja is volt Pesten az Oktogon közelében. A projekt tipikus esete az álmok szétfoszlásának. Akkor még úgy hittem, a magyar biogazdálkodás az utolsó tiszta szektor, aztán erről is kiderült a behülyítés. A főszervező aztán át is ment szélsőjobbra: ma a Jobbik képviselője a parlamentben.

Szelíd Energia Alapítvány

A Szelíd Energia Egyesület 1992-ben alakult Szombathelyen. A kölni Energieladennél megtanultam a vízvezeték-szerelést, kollektorépítést. Ezt a tudást hoztam Magyarországra. Itt kezdtük építeni a tartálykollektorokat (24), amelyekből ma is egy tucat működik. Az egyesület azonban, mikor kihúztam a lábam, en bloc belépett a MIÉP-be, de túl jól politizálhattak, mert Csurka István en bloc kirúgta őket. Péccsett alakult meg a ma is működő Szelíd Energia Alapítvány. Itt építettük az első síkkollektort a DOZSO művelődési ház tetején. Nyomunkban 40 szoláris cég alakult országszerte. Ám a napkollektorból más lett, mint aminek szántuk: milliomosok fölvágós bolondériája.

Olyan készülékek építésével foglalkozunk, amelyekhez nem kell üzemanyag; bontott anyagból, 100 eFt alatt házilag megépíthetők. Megválaszoljuk, mennyi technikát szabad beengedni az életünkbe. Az agostyáni szelídenergia-ösvény állomásai: Savonius-rotor, tartálykollektor, hidraulikus kos, napelemes villanytelep stb. Egy tucat füzetet adtunk ki: *Energiamenü, A gazdaságos és ökológikus fűtés, Mosógépek-mosóporok, Kísérletek pillepalackkal. A Testápoló kislexikon* sikerkönyv lett, a kozmetikum-összetevők minősítéséhez ad útmutatást (25). Most épülő projektünk az önellátó ház, ahol mindenről leválunk: vízműről, villamosműről, gázműről. A házi villanytelep 300 eFt-ból és sok munkából kihozható: aggregátor, napelem, pedálos generátor.

A Sasadi TSz levele a pestiekhez (121 kézzel írott levél) így kezdődik:

* Az értelmiségi munka megvetendő * Könyvet írni bűn * Az információ méreg * Általában mindenki hülyeséget csinál.

És így végződik: Még egy kicsi, és mindnyájan a föld alatt vagyunk. Mért ne tennénk valami jót?

Ökokártya város

VÁROS / Igen

* Itt van lakásom, munkahelyem.

* Jól keresek itt.

* Jó a munkalehetőség, kereshetek más munkát.

* A gyerekek itt járnak iskolába.

* Itt vannak a rokonaim, az összes barátaim.

* Rengeteg a lehetőség kultúrára, szórakozásra.

* Bármire van szükségem, itt megkapom.

116 * Megszoktam itt, jól érzem magam a városi nyüzsgésben.

- * Ami új, haladó, itt történik.
- * Nem mehet mindenki falura.
- * Nem tudok másképp élni.

VÁROS / Nem

- * A lakbértől falun két házat is vehetnék.
- * Jól keresek, de ki is adom a rezsire.
- * A vezetékes házban ki vagyok szolgáltatva: fűtés, víz, szemét, villany, telefon, tévé – mindenért egyre többet kell fizetnem.
- * A munkám egyhangú, nincs örömöm benne.
- * Bizonytalan munkahely: várjam, míg kirúgnak?
- * Minden reggel mennem kell, nem vagyok szabad.
- * Az egész hét csupa stressz, rámegy az egészségem.
- * Órákat lökdösődöm a buszon, mire megy el az életem?
- * Órákat szorongok kocsival a forgalomban.
- * Egész nap zajtól, portól, füsttől szenvedek.
- * Nincs kertem, nincs műhelyem, szorongok a lakásban.
- * Nincs parkoló, nincs garázs.
- * Állandóan veszekedni kell valakivel.
- * Örökösén félnem kell, hogy meglopnak, becsapnak.
- * Itt öregedjek meg ebben az örületben?
- * Falun kerékpárral megyek, nem kell sem kocsi, sem busz, sem metró.
- * Falun egészségesebben élek: nyugalom van, jobb a levegő, az élelem.
- * A betegség sokba kerül, az egészség a legjobb pénzbefektetés.

VÁROS / Igen (zöldeknek)

- * Itt vagyok a leghatékonyabb.
- * Itt kapom a legtöbb információt.
- * Itt vannak a zöldirodák, a találkozóhelyek.
- * Itt vannak a pénzforrások.
- * Itt lehet kérvényeket beadni, fontos emberekkel találkozni, politizálni.
- * Együtt erősebbek vagyunk, itt találkozom a legtöbb zölddel.
- * Jó ökohepajokat lehet csinálni, mindig van valami akció.
- * Tüntetni kell, nyomást gyakorolni a kormányra.
- * Ha mindenki falura menne, nem lenne ellenállás a városban.
- * Itt van rám szükség, a lakosság szolgálatában.
- * Falun besavanyodok egyedül.
- * Gazt kapálni igen unalmas.

VÁROS / Nem (zöldeknek)

- * Hiteles akkor vagyok, ha magam is csinálom.
- * Ökológiát városban nem lehet csinálni: hol termelek babot? Hová teszem a naphőgyűjtőt?
- * A városi drágább: több energiát fogyaszt, több szemetet csinál, nagy a bűnözés.
- * A városban mindenért fizetni kell, falun kevés pénzből is meg lehet élni.
- * Kik legyenek a társadalom reformerei, ha nem a zöldek?
- * A multik ellen a leghatékonyabb fegyver: a bojkott.
- * Az igazi kemény munka falun van, nem az irodákban.
- * Falun más ember lesz belőlünk: visszatérünk a természetbe.
- * Lehet gombászni, halászni, borászkodni, kertészkedni, állatot tartani, méhészkedni.
- * A városnak nincs jövője, válság esetén összeroppan, mindent kívülről hoznak be.

Irodalom

1. Cohn-Bendit, Daniel – Thomas Schmid: *Heimat Babylon*, használati utasítás egy multikulturális társadalomhoz, 1992
2. Katalyse Umweltgruppe Köln: *Chemie in Lebensmitteln*, Schauplatz, 1981
3. Klaus der Geiger: *KIWI*, Köln, 1996 (Klaus, a hegedűs)
4. Jungk, Robert: *Ezer napnál tündöklöbben*. Politikai Könyvkiadó, Bukarest, 1967
5. Jungk, Robert–Norbert R. Müllert: *Zukunftswerkstätte*. Goldmann, 1981
6. Creutz, Helmut: *A pénz-szindróma*. HIFA Hungária, 1996
7. Mies, Maria–Vandana Shiva: *Ecofeminism*. Fernwood, 1993
8. Sarkal, Saral: *Eco-Socialism or Eco-Capitalism?* Zed Book, London, 1999
9. Kafka, Peter: *Das Grundgesetz vom Aufstieg* (A felemelkedés alaptörvénye). Hanser, 1984
10. Chargaff, Erwin: *Egy új „megváltóra” van szükségünk*. Harmadik Part, 1991/7.
11. Russel, Bertrand: *A nyugati filozófia története*. Göncöl, 1994
12. Kuhn, Thomas: *A tudományos forradalmak szerkezete*. Gondolat, Budapest, 1981
13. Feyerabend, Paul: *A módszer ellen*. Atlantisz, 2002
14. Paasche, Hans: *Lukanga Mukara levelei*. Érted vagyok, 1999. február
15. Rózsa Sándor: 15. Wissenschaft zur Vernichtung von Natur und Mensch. *raum&zeit*, 1991/53.
16. Vissza a Nobel-díjakat! *Természetvédelem*, 1987/5.
17. Amikor a tudománynak is vége. *Napi Magyarország*, 1998. július 18.

18. Kölni levél. *Természetvédelem*, 1986/12.
19. *Ökokiskáté II*, GAIA Sajtószemle, 1995/281.
20. OPeBaSzö – Országos Pech- és Balek Szövetség (internet)
21. P. M.: *bolo' bolo, paranoia*. Zürich, 1983
22. P. M.: *Olten – alles aussteigen, paranoia*. Zürich, 1990
23. *Ökokiskáté. Harmadik Part*, 1990/2 nyár
24. *Építsünk tartálykollektort!* Szelíd Energia Alapítvány, 2007
25. *Testápoló kislexikon*. Ökotárs, 2002